

Het 15^e SEOB-bulletin gaat in op de overheidsfinanciën, de voortgang van het IMF-programma en de voornaamste ontwikkelingen die betrekking hebben op dit programma. De SEOB is een onafhankelijke instantie en heeft als hoofddoel het monitoren en adviseren van de regering over het implementeren van het IMF-programma en het economisch herstelplan. Dit wordt gedaan door te kijken naar duidelijke prestatie-indicatoren. Op onze website – www.seob.sr – worden er regelmatig statistieken en maatregelen, die betrekking hebben op het IMF-programma, overzichtelijk gepresenteerd.

BELANGRIJKSTE ONTWIKKELINGEN

- De overheidsfinanciën vertonen ernstige zwakten. Hoewel de uitgaven, met uitzondering van subsidies, enigszins onder controle zijn, is er dringende noodzaak om de inkomsten structureel te verbeteren.
- De overheid dient de afbouw van elektriciteitsubsidies en de public sector reform te prioriteren om het overheidsbudget te verduurzamen.
- De wisselkoersen voor vreemde valuta daalden verder in juli 2024.
- De jaar-op-jaar inflatie daalde eveneens in juni 2024 tot 16,2%, wat 2,4 procentpunten lager is dan de voorgaande maand. Deze daling is voornamelijk toe te schrijven aan de afnemende wisselkoersen.
- De gemiddelde inflatie – prijsstijgingen in de laatste 12 maanden vergeleken met de 12 maanden daarvoor – vertraagde eveneens en kwam uit op 32,6% in juni 2024.
- De doelstelling voor de SRD-basisgeldhoeveelheid (M0) werd behaald in mei 2024.
- Terwijl de spaarrentes stegen, daalden de gemiddelde leenrentes licht in mei 2024.
- De bruto internationale reserves (inclusief de reserves van banken) stonden in juni 2024 op USD 1,41 miljard. De importdekking was 6,6 maanden.
- De schuldquote, oftewel de staatsschuld in verhouding tot het bruto binnenlands product (BBP), daalde verder naar 120,6% in mei 2024, voornamelijk als gevolg van de daling van de wisselkoersen.
- In de bankensector werd een verbetering genoteerd in de niet-renderende lenigen in mei 2024 die daalden naar 7,2%.
- Suriname bereikte op werkniveau een akkoord met het IMF over de 7^e review binnen het programma. Alle targets waren behaald behalve de primaire rekening van de overheid.
- Volgens onze calculatie was per medio augustus 61,6% van de maatregelen binnen het IMF-programma afgerond (Tabel 1). Dit is onveranderd ten opzichte van de vorige maand.

Tabel 1. Status maatregelen IMF-programma

Beleidsgebied	Afgerond	In uitvoering	Overig
A: Monetair en wisselkoersbeleid	64,3%	33,3%	2,4%
B: Fiscaal beleid	60,6%	16,7%	22,7%
C: Schuld	66,7%	33,3%	0,0%
D: Financiële sector	62,5%	37,5%	0,0%
E: Bestuur	55,9%	38,2%	5,9%
F: Overig	75,0%	25,0%	0,0%
Totaal	61,6%	28,6%	9,7%

Opmerking: "Overig" houdt in dat de maatregel is uitgesteld of nog niet is aangevangen, of dat de status van de maatregel onbekend is. De maatregelen die onmiddellijke aandacht vereisen worden bij elke IMF-review herzien en vormen ook onderdeel van beleidsgebieden A tot en met F.
Bron: Calculaties SEOB met data IMF-monitoringsmatrix.

SEOB BENARDUKT EVENWICHTIGE OVERHEIDSFINANCIËN

SEOB benadrukt dat de overheid een primaire rekening van 2,7% dient te realiseren in 2024, volgens het IMF programma. Daarnaast wijst de SEOB op het belang van het vermijden van een tekort op de totale rekening. Dit is noodzakelijk druk op de geldhoeveelheid, de wisselkoers en uiteindelijk de inflatie te voorkomen. Uit de cijfers tot en met mei 2024 blijkt echter dat de overheid met uitzondering van februari, tekorten heeft genoteerd op zowel de primaire rekening¹ als de totale rekening. Wij maken ons zorgen dat, indien er niet tijdig een ommekeer plaatsvindt, deze situatie in 2025, het verkiezingsjaar, zal verergeren, met alle mogelijke gevolgen van dien. **Het IMF heeft deze zorg onlangs ook benadrukt tijdens haar persconferentie.**

SEOB is met name bezorgd over de overheidsontvangsten die achterlopen op de uitgaven. Hoewel de belastingontvangsten uit de BTW geleidelijk op gang komen, worden deze positieve ontwikkelingen tenietgedaan door de vertraging in loonbelastinginkomsten en de toename van subsidies en bijdragen. De overheid dient de subsidies op elektriciteit af te bouwen en public sector reform meer prioriteit te geven. Dit is noodzakelijk om de overheidsmiddelen effectief in te zetten voor de juiste doelgroepen en doelen. Daarnaast stond de lopende rekening van de betalingsbalans in het eerste kwartaal van 2024 in de rode cijfers, wat aangeeft dat Suriname in deze periode per saldo meer goederen en diensten importeerde. Dit vormt een kantelpunt dat kan leiden tot een verhoogde vraag naar vreemde valuta.

Het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans en het niet behalen van de primaire balans kan de wederom resulteren in een verhoogde vraag naar vreemde valuta en de inflatie aanwakkeren. SEOB benadrukt de urgentie voor gezonde overheidsfinanciën dit ten einde het financieel huishouden van de Staat gezond te houden.

Tabel 2. Overheidsfinanciën 2023 en schattingen 2024 (op kasbasis, in % van BBP)

	Realisatie 2023	Schatting 2024*	Vershil
Totale ontvangsten	25,1	22,7	-2,4
Belastingontvangsten	15,9	15,2	-0,7
Directe belastingen	8,8	7,9	-0,9
Indirecte belastingen	7,1	7,3	0,2
Niet-belasting ontvangsten	9,0	7,3	-1,7
Schenkeningen	0,3	0,1	-0,2
Totale uitgaven	26,9	25,5	-1,4
Personele uitgaven	6,7	6,1	-0,6
Aanschaf goederen en diensten	4,1	4,2	0,1
Subsidies en bijdragen	10,1	10,4	0,3
Rente	3,0	2,8	-0,2
Kapitaaluitgaven	2,9	2,0	-0,9
Primaire rekening	1,3	0,0	-1,3
Totale rekening	-1,7	-2,8	-1,1
BBP (miljard SRD)	SRD 138,4	SRD 170,9	

Opmerkingen: Cijfers voor 2024 zijn jaarschattingen op basis van overheids cijfers jan-mei 2024. Seizoeneffecten worden niet meegenomen. De groene en lichtrode kleur geven respectievelijk aan een positieve en negatieve bijdrage aan het overheidssaldo in % van het BBP ten opzichte van de vorige periode. Bron: calculaties SEOB met data van het Ministerie van Financiën en Planning.

¹ De primaire rekening is het saldo van de overheid exclusief netto rentebetalingen.

Prognose voor 2024

Hieronder presenteren wij een prognose van de overheidsfinanciën in relatie tot het BBP, een maatstaf voor de productiewaarde van de economie in een bepaald jaar. De overheidsfinanciën vertonen in 2024 een verslechtering ten opzichte van het voorgaande jaar. Terwijl het tekort op de totale rekening in 2023 nog uitkwam op 1,7%, verwachten wij voor 2024 een tekort van 2,8% van het BBP (Tabel 2).

Uitgavenzijde: afbouw elektriciteitssubsidie dient geprioriteerd te worden

De overheid heeft haar totale uitgaven beperkt, met uitzondering van de cruciale post "subsidies en bijdragen" en in mindere mate "goederen en diensten". Zowel SEOB als het IMF benadrukken dat de subsidies op nutsvoorzieningen evenwichtig afgebouwd dienen te worden om (1) het overheidsbudget te verduurzamen en (2) de overstap te maken naar subjectsubsidie voor de huishoudens met minder koopkracht. Ook dient er nagegaan te worden hoe de subsidies aan het SZF efficiënter gemaakt kunnen worden gezien deze ook een druk van ruim SRD180 miljoen per maand leggen op de overheidsuitgaven – hier merken we een stijgende trend ten opzichte van het vorig jaar.

Het IMF maakt duidelijk dat afbouwen van subsidies op elektriciteit een harde vereiste is voor de continuïteit en het succes van het programma. De EBS dient volgens het IMF ook de inkomsten uit de verhogingen van de elektriciteitstarieven voor mei en juni terug te geven aan de Staat. SEOB benadrukt dat de uitgaven binnen het sociaal programma aan effectiviteit ontbreken. De uitgaven leggen een grote druk op de begroting terwijl het doel onvoldoende wordt behaald. SEOB heeft aan zowel de overheid als het IMF medegedeeld het te betreuren dat naar een budget target wordt gekeken in plaats van een effectiviteitstarget.

De personele uitgaven en rentebetalingen nemen af in procenten van het BBP, op basis van de voorlopige cijfers. Ten aanzien van de personele uitgaven verwacht SEOB dat die hoger zullen uitvallen dan de prognose vanwege de onderhandelingen die gaande zijn tussen de overheid en de vakbonden. SEOB is het standpunt toegedaan dat zij bewust is dat de ambtenaren aan koopkracht hebben ingeboet in de afgelopen jaren doch dienen beide onderhandelende partijen zich bewust te zijn van de impact van forse salarisverhogingen voor ambtenaren aangezien deze een substantiële druk op de begroting zullen hebben en een directe stijging van de wisselkoers en inflatie kunnen bewerkstelligen. SEOB had liever een effectievere uitvoering van de public sector reform gezien waarbij de 'spook ambtenaren' aangepakt konden worden. De overgebleven 'echte ambtenaren' konden dan goed beloond worden. Helaas is niet voor deze methodiek gekozen.

De afname van de kapitaaluitgaven is niet per se positief, omdat overheidsinvesteringen noodzakelijk zijn om lange-termijn groei en ontwikkeling teweeg te brengen. Hierbij denken wij aan investeringen in onderwijs, gezondheidszorg, infrastructuur en groene energie – bijvoorbeeld windenergie en zonne-energie.

Verhogen inkomsten noodzakelijk

De overheidsontvangsten dreigen substantieel lager uit te vallen dan in 2023 in verhouding tot het BBP, indien de trend van januari tot en met mei van dit jaar aanhoudt. Dit blijkt uit zowel lagere belasting- als niet-belasting ontvangsten. Hoewel de indirecte belastingen (hierin zit de BTW) hoger liggen dan het voorgaande jaar, heeft deze stijging de afname in directe belastingen nog niet voldoende gecompenseerd. Niettemin, begint de BTW haar nut te bewijzen en wordt volgens gesprekken met de belastingdienst de BTW-inning geprioriteerd. De loonbelasting loopt voor ongeveer 33% achter in 2024. Dit komt wellicht doordat bedrijven de loonbelasting laat opgeven in het nieuwe zelf-aangifte systeem van de belastingdienst. Daarnaast heeft de dalende goudproductie haar weerslag op de overheidsinkomsten. De neerwaartse trend in niet-belasting ontvangsten is onder andere het gevolg van lagere dividenden en royalty's en ook de lagere koers.

SEOB blijft benadrukken dat de overheid haar inkomsten dient te verhogen door effectiever belastingen en, met name, ook de invoerrechten te innen. De belastingdienst dient verzelfstandigd en versterkt te worden. Het gebruik van moderne technologieën en personele capaciteitsversterking bij de belastingdienst als de douane is een voorwaarde voor het succes van een goede belastinginning. Ook controle op de naleving van belastingafdracht verdient de hoogste prioriteit. Integriteit en good governance zijn hierbij eminent.

RECENTE ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

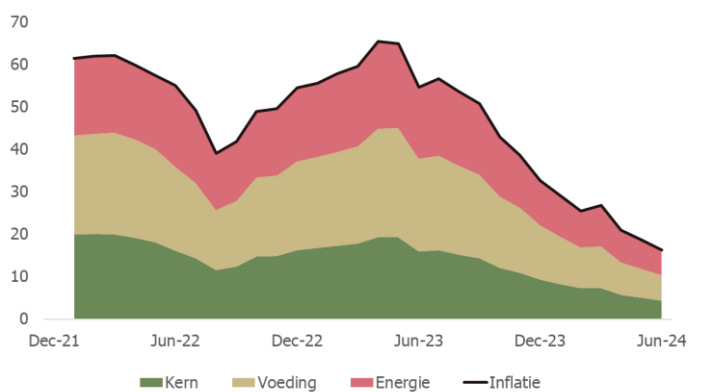
DE WISSELKOERSEN EN INFLATIE DALEN VERDER

De inflatie nam in juni 2024 verder af. Deze daling is voornamelijk toe te schrijven aan de afname van de wisselkoersen voor vreemde valuta. De inflatie in juni bedroeg 16,2%, terwijl de maandinflatie 0,2% was. Daarnaast is ook de kerninflatie – exclusief voedsel- en energieprijzen – verder teruggelopen. De gemiddelde inflatie over de afgelopen 12 maanden matigde van 35,8% naar 32,6%.

De SRD-component van de M0 voldeed in mei 2024 aan de met het IMF overeengekomen limiet. Hoewel de target is behaald, blijft de SEOB benadrukken dat een sluitend overheidssaldo noodzakelijk is om mogelijke bestedingsdruk te vermijden.

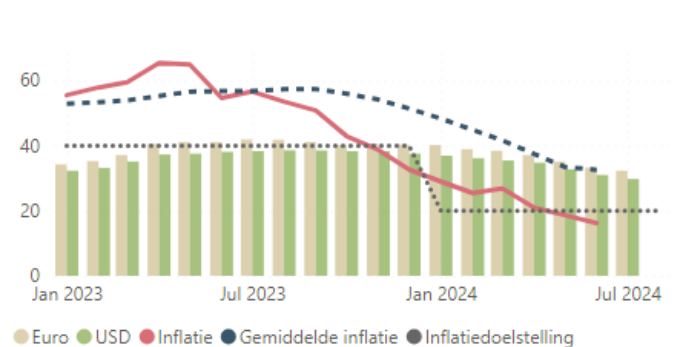
De wisselkoersen daalden verder in juli 2024. De USD-wisselkoers liep met ruim 3,9% terug, terwijl de Euro-wisselkoers met ongeveer 3,0% daalde ten opzichte van de SRD. Aanhoudende wisselkoersdalingen kunnen leiden tot inkomstenverlies voor zowel exporteurs als de overheid. Anderzijds kan de overheid enigszins profiteren van deze dalingen bij het aflossen van buitenlandse schulden.

Bijdragen Kern, Voedsel en Energieinflatie

Opmerking: Energie-inflatie omvat de bijdrage aan inflatie van de hoofdgroepen nutstarieven en transport. Voedselinflatie omvat de bijdrage van de hoofdgroep voeding en niet-alcoholische drank. Kerninflatie bevat bijdrage van overige hoofdgroepen. Bron: Calculaties SEOB met data van het ABS.

Inflatie (in %) en Wisselkoersen

Bronnen: ABS, CBvS.

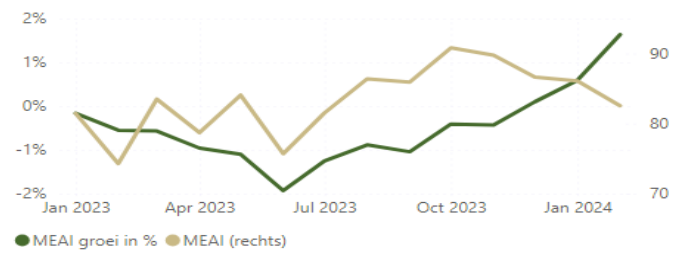
LOPENDE REKENING BETALINGSBALANS NOTEERT TEKORT

De toename in de index voor economische activiteit (MEAI) is in lijn met de veranderingen in de betalingsbalans, die de transacties tussen Suriname en het buitenland weerspiegelen. Met uitzondering van de goudsector, stegen de exporten in het 1^e kwartaal van 2024. De SEOB verwacht dat de economie verder zal aantrekken in de tweede helft van 2024.

De lopende rekening van de betalingsbalans vertoonde in tegenstelling tot de twee voorgaande kwartalen een tekort in het eerste kwartaal van 2024. Dit tekort bedroeg USD 14,8 miljoen en werd veroorzaakt door een daling in de exportwaarde van goud. De financiële rekening noteerde eveneens een uitstroom, namelijk van USD 17,1 miljoen. Dit is in schril contrast met de instroom van USD 208 miljoen van het voorgaande kwartaal. Echter, na correctie voor statistische verschillen, vond er een netto instroom naar Suriname plaats van USD 33,1 miljoen.

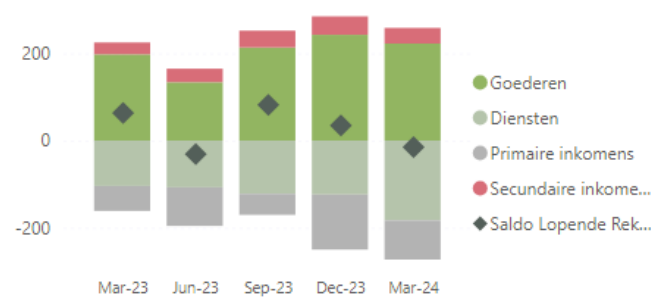
Hoewel de goudsector de grootste bijdrage levert aan de goederenexporten, daalde deze met ongeveer USD 42 miljoen in het eerste kwartaal van 2024. Daarentegen stegen de olie-exporten met USD 14,3 miljoen. In de niet-mijnbouw sectoren werd een significante stijging genoteerd in export van hout- en houtproducten. De importwaarde bleef min of meer gelijk aan die van het voorgaande kwartaal (USD 403,1).

Economische Activiteit

Bron: CBvS.

Betalingsbalans (mln USD)

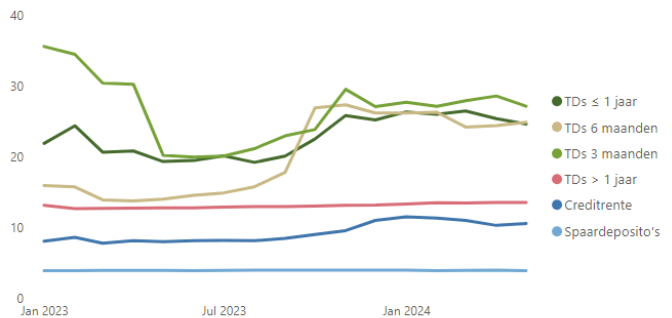
Bron: CBvS.

RENTES BLIJVEN STABIEL; NIET-RENDERENDE LENINGEN EN SOLVABILITEIT VERBETEREN

In mei 2024 bewogen de gemiddelde leen- en spaarrentes in tegengestelde richting. De gemiddelde leenrente daalde van 14,9% naar 14,7%, terwijl de gemiddelde creditrente licht steeg van 10,4% naar 10,6%. De SEOB verwacht dat de rentestanden mogelijk een keerpunt hebben bereikt door de afnemende inflatie en de verbeterde inflatieverwachtingen. Desondanks blijven de rentetarieven een uitdaging voor het midden- en kleinbedrijf, en is het aan beleidsmakers om stimuleringsmaatregelen te creëren voor strategische productiesectoren.

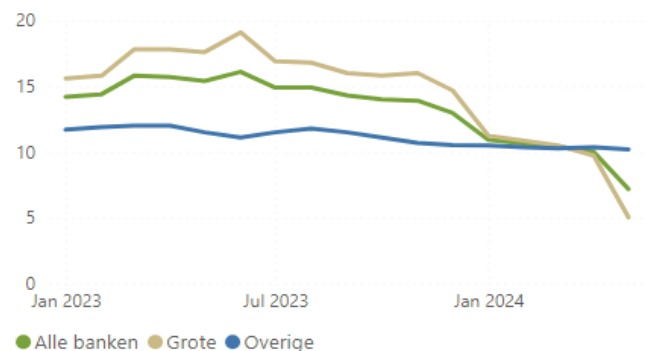
De niet-renderende leningen (NPLs) namen verder af. Terwijl de NPL-ratio in mei 2023 nog op 11,5% stond, daalde deze in mei van 2024 fors naar 7,2%. Dit is enerzijds het gevolg van de verbeterde terugbetaalcapaciteit van leners, en anderzijds het herstructureren van leenportfolio van enkele commerciële banken. De solvabiliteitsratio nam toe naar 21,8%. In mei bleef de liquiditeitsratio in de bankensector stabiel en bedroeg 53,3%.

Creditrentes SRD (in %)

Bron: CBvS.

Niet-renderende leningen (in %)

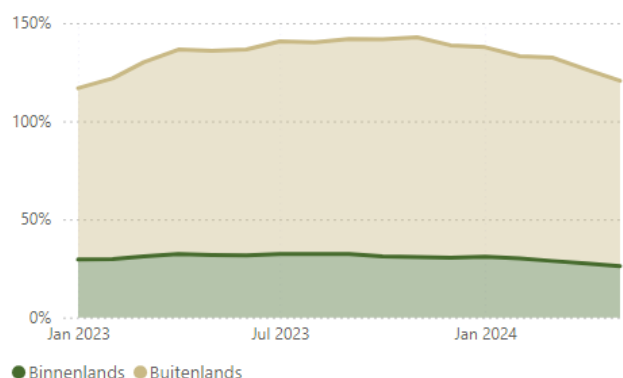

Bron: CBvS.

ONTWIKKELINGEN IN DE STAATSSCHULD

De staatsschuld in procenten van het BBP, ook wel de schuldquote genoemd, daalde in mei 2024 verder en kwam neer op 120,6% volgens de wettelijke definitie. De buitenlandse schuld, uitgedrukt in lokale valuta, daalde naar SRD 84,4 miljard. Ook de binnenlandse schuld nam verder af tot SRD 23,4 miljard, voornamelijk door aflossingen en een koerseffect. Binnenlandse schulden aan de centrale bank en commerciële banken zijn geherstructureerd.

Staatsschuld (in % van BBP)

Bron: SDMO.

VOORUITZICHTEN EN AANBEVELINGEN

- De performance van overheidsfinanciën blijft zorgwekkend en er zijn weinig tekenen van verbetering te zien in de cijfers van januari tot en met mei 2024. Wij pleiten voor verdere investeringen in het Belastinginstituut en de douane, met name in het trainen van personeel en het benutten van modernere technologie. Hierbij zijn good governance en integriteit van cruciaal belang.
- De afbouw van subsidies op nutstarieven blijft noodzakelijk om de uitgavenkant van de overheid te rationaliseren. Dit proces moet echter zorgvuldig worden uitgevoerd, met volledige transparantie over de kostprijs van elektriciteit voor alle betrokken stakeholders. Deze transparantie zal de steun voor verdere afbouw vergroten.
- Wij pleiten daarnaast voor de implementatie van een effectief sociaal vangnet. Het huidige sociale programma, dat nog niet optimaal functioneert, moet worden herzien om effectieve armoedebestrijding en ondersteuning van de sociaal kwetsbaren te waarborgen. Transparantie in de toekenning van sociale uitkeringen is cruciaal, en we bevelen aan om deze uitkeringen via commerciële banken te laten verlopen.
- De SEOB verwacht economische groei in 2024. De offshore oliesector kan de economie een extra impuls geven, mits TotalEnergies een positief investeringsbesluit neemt. De SEOB pleit voor stimulansen ter bevordering van de ontwikkeling van lokale sectoren, met een nadruk op werkgelegenheid, productie, duurzaamheid, en klimaatverandering. Het is essentieel om enkele sectoren te identificeren die in de komende periode prioriteit zullen krijgen. Daarnaast moet het onderwijsveld gericht worden op de behoeften van deze sectoren.
- De SEOB houdt de overtollige liquiditeiten nauwlettend in de gaten. In de eerste maanden van 2024 werd de M0-target regelmatig gemist door netto-overheidsuitgaven. In mei werd dit doel behaald. Fiscale discipline en een goede coördinatie tussen het ministerie van Financiën en de CBvS zijn cruciaal voor een succesvol beleid inzake Monetary Targeting.

- De SEOB schat dat de 12-maands gemiddelde inflatie in 2024 tussen de 15% en 18% zal liggen. Een belangrijk risico voor deze schatting is het overheidstekort. Daarnaast zullen tariefsaanpassingen van nutsvoorzieningen leiden tot kosteninflatie.
- De SEOB juicht het toe dat achterstanden in de binnenlandse staatsschuld worden weggewerkt. De herkapitalisatie van de CBvS dient ook in werking gezet te worden.
- De SEOB is tevreden met de voortgang van de tweede NRA en benadrukt de noodzaak van strengere maatregelen tegen fraude, corruptie en witwassen (AML/CFT) om een positief investeringsklimaat te waarborgen. Er worden momenteel wetten ontwikkeld om AML/CFT te versterken, en het IMF legt veel nadruk op het aanpakken van deze kwesties. De SEOB adviseert om de private en bancaire sectoren te betrekken bij de Nationale Anti-Money Laundering Commissie en AML-PIU en pleit voor een vervolg IMF-programma ter versterking van de instituties en duurzaam financieel beheer.
- De SEOB benadrukt de noodzaak van een vervolg IMF-programma om de recent genomen maatregelen te waarborgen en de versterking van instituten te bevorderen, met het doel een duurzame economie en samenleving te creëren.

<http://www.seob.sr>

secretary@seob.sr

